

Generalni direktor Autoriteta Civilnog Vazduhoplovstva Kosova,

Shodno članovima 3.4, 15.1 i 21.2, Zakona br. 03/L-051 o Civilnom vazduhoplovstvu („Službeni List Republike Kosovo“ godina III, br. 28, 4. jun 2008.),

Za potrebe regulisanja operacija u kojima se koriste zmajevi, motorni zmajevi, paraglajderi i motorni paraglajderi na teritoriji Republike Kosovo,

Nakon okončanja procesa javne konsultacije zainteresovanih strana, shodno Administrativnom Uputstvu br. 01/2012 o procedurama javne konsultacije zainteresovanih strana,

Donosi sledeće:

**UREDBA br. 1/2012 O
USLOVIMA I NAČINU KORIŠĆENJA ZMAJEVA I
PARAGLAJDERA**

**Član 1
Primena**

1.1 Ova Uredba se odnosi na:

- a) proizvodnju, korišćenje i održavanje zmajeva i paraglajdera;
- b) mesta za poletanje i sletanje zmajeva i paraglajdera;
- c) pravila i zabrane za zmajeve i paraglajdere, obuku, ispitivanja, dozvole i ovlašćenja za zmajeve i paraglajdere.

1.2 Odredbe ove Uredbe u vezi sa zmajevima kontrolisanim prvenstveno pokretnim aerodinamičnim površinama takođe se primenjuju i na jedrilice težine od 80/100 kg.

**Član 2
Definicije**

Za potrebe ove Uredbe, definicije koje se ovde koriste imaju sledeće značenje:

„ACV“ - predstavlja Autoritet Civilnog Vazduhoplovstva Republike Kosovo osnovan po Zakonu br. 03/L-051 o Civilnom vazduhoplovstvu;

„AIP“ - Aeronautička informativna publikacija,

„ATB Manevar“ - (Akrobatski tim za bezbednost) akrobatski manevar u kojem je osa rotacije između krila i pilota,

„MSA“ - Međunarodni savez aeronautike,

„SIL“ (*Simulation d'Incident de Vol*) - Simulacija incidenta u letu,

„VMU“ - Vizuelni meteorološki uslovi,

„Akrobatski let“ predstavlja namerni manevar koji obuhvata iznenadnu promenu položaja vazduhoplova, abnormalni položaj, ili abnormalno ubrzanje, koje nije neophodno za normalan let;

„Dozvola pilota (zmaj ili paraglajder)“ - predstavlja dokument na osnovu kojeg se pilotu zmaja odnosno paraglajdera dopušta ostvarivanje prava dodeljenih dozvolom za pilota zmaja odnosno paraglajdera, a u skladu sa ovlašćenjima iz dozvole i u zavisnosti od vrste dozvole u posedu;

„Druga faza obuke“ - predstavlja proces obuke pilota studenata koji se odvija nakon prve faze obuke pilota studenta kada lete zmajevima ili paraglajderima koji se završava polaganjem ispita za dobijanje dozvole pilota;

„Dvostruko vreme za uputstva“ - predstavlja vreme letenja ili vreme na zemlji tokom kojeg lice prima uputstva za let od strane uredno ovlašćenog instruktora.

„knjiga letenja“ - predstavlja ličnu evidenciju letenja pilota ili studenta pilota zmaja ili paraglajdera;

„knjiga obuke“ - predstavlja ličnu evidenciju pilota studenata u kojoj ubacuju teme studiranja i zapažanja tokom obuke;

„Inspektor vazduhoplova“ - predstavlja lice koje je odgovorno za inspekciju u vezi sa izdavanjem ili ponovnim izdavanjem/obnavljanjem dozvole za letenje, u ime ACV-a u skladu sa standardima postavljenih od strane ACV-a;

„Ispitivač“ - predstavlja lice koje vrši praktično ispitivanje u vezi sa izdavanjem dozvole za upravljanje zmajem ili paraglajderom u ime ovlašćenog organa u skladu sa standardima predviđenim od strane ACV-a;

„Izdavanje (npr. pilotske dozvole ili ovlašćenja)“ - predstavlja administrativni postupak koji se sprovodi za vreme važenja dozvole ili ovlašćenja i dopušta vlasniku ostvarivanje prava dodeljenih dozvolom ili odobrenjem, za određeni period, nakon ispunjenja propisanih uslova;

„*Javni aerodrom*“ - predstavlja aerodrom koji je odobren od strane ACV-a Kosova koji je otvoren za javnost pod određenim preciziranim uslovima;

„*Jedrilica*“ - predstavlja letelicu sa fiksiranim krilom koja može izdržati let na visinama i koja nema nikakav pogon;

„*Jedrilice težine 80/100kg*“ - predstavlja jedrilice, uključujući one koje poleću uz pomoć nogu pilota, čija najveća masa kada su prazne ne sme biti veća od 80 kg ako se radi o jednosedu, ili 100 kg ako se radi o dvosedu;

„*Kandidat (podnosilac zahteva)*“ - predstavlja podnosioca zahteva za polaganje ispita (teorijskog i/ili praktičnog (let)) kako bi dobio dozvolu za pilota zmaja ili paraglajdera ili odgovarajuće ovlašćenje;

„*Kompetentnost*“ - predstavlja kombinaciju sposobnosti, znanja i odnosa koji su potrebni za izvršavanje zadataka po predviđenom standardu;

„*Kontrolisana zona (CTR)*“ - predstavlja kontrolisani vazdušni prostor koji se prostire od površine zemlje do određenih granica;

„*Kontrolisani vazdušni prostor*“ - predstavlja vazdušni prostor koji je označen kao vazdušni proctor klase A, B, C, D i E;

„*Prelet*“ - predstavlja vrstu leta na daljinu koji se vrši motornim avionom preko date daljine i u operacijama između dve tačke korišćenjem tehnika navigacije; i vazduhoplovima bez motora (paraglajder, zmaj) korišćenjem vazdušne struje za dobijanje visine za duže vreme letenja.

„*Letelište*“ - predstavlja aerodrom koji nema čvrste piste i nije opremljen za međunarodni saobraćaj.

„*Mesto obuke*“ - predstavlja prirodni ili sređeni teren za obuku pilota studenta, na kome je lako poleteti, leteti ili sleteti, bez barijera ili drugih prepreka koje mogu ometati ili ugroziti bezbednost leta.

„*Mesto poletanja*“ - predstavlja mesto na zemlji predviđeno za poletanje zmajeva i paraglajdera;

„*Mesto za sletanje*“ - predstavlja lokaciju na zemlji predviđenu za sletanje zmajeva ili paraglajdera;

„*Motorna jedrilica*“ - predstavlja letelicu sa fiksiranim krilom na pogon, može izdržati let na visinama bez pogonske snage;

„*Motorni paraglajder*“ - predstavlja paraglajder sa pogonom sposobnim za lansiranje i održavanje u letu;

„*Motorni zmaj*“ - predstavlja zmaja sa pogonom sposobnim za lansiranje i održavanje u letu;

„*Obnavljanje (npr. ovlašćenja ili odobrenja)*“ - predstavlja administrativnu radnju koja se preduzima nakon isteka perioda ovlašćenja ili odobrenja kojom se obnavljaju prava ovlašćenja ili odobrenja na dalji određeni period nakon ispunjenja predviđenih uslova;

„*Odobren*“ - predstavlja dokument ACV-a, koji daje ovlašćenje u skladu sa svrhom kojoj je namenjen;

„*Odobrena obuka*“ - predstavlja obuku koja se izvodi po posebnom programu i nadgledanju koji su odobreni od strane ACV-a;

„*Organizovano letenje*“ - predstavlja letenje zmajevima i paraglajderima u sledeće svrhe:

- a) za sportsko takmičenje ili aeronautički miting;
- b) za grupe u letu od najmanje pet pilota zmajeva ili paraglajdera;
- c) za praktičnu obuku (letenje);

„*Ovlašćenje*“ - predstavlja dokaz o dodatnoj obuci pilota zmaja ili paraglajdera, koji je registrovan u dozvoli pilota;

„*Ovlašćeni instruktor letenja*“ - predstavlja pilota zmaja ili paraglajdera koji poseduje ovlašćenje za instruktora letenja, i koji radi u odobrenoj organizaciji za obuku pilota jedrilice ili paraglajdera;

„*Ovlašćeni rukovodilac/organizator planirane aktivnosti*“ - predstavlja lice koje je odgovorno za bezbednu pripremu, organizaciju, sprovođenje i kontrolu organizovanih aktivnosti letenja zmajevima i paraglajderima;

„*Paraglajder*“ - predstavlja jedrilicu koja nema čvrstu osnovnu strukturu;

„*Pilot student*“ - predstavlja lice koje se obučava za dobijanje dozvole za pilota zmaja ili paraglajdera;

„*Prihvaćen*“ - znači da nije odbijen od strane ACV-a u skladu sa namenjenom svrhom;

„*Produženje važenja (npr. ovlašćenja ili odobrenja)*“ - predstavlja administrativnu radnju koja se preduzima tokom perioda važenja ovlašćenja ili odobrenja koja omogućava vlasniku da nastavi da ostvaruje prava iz ovlašćenja ili odobrenja na dalji određeni period nakon ispunjenja predviđenih uslova;

„*Prova faza obuke*“ - predstavlja proces obuke pilota studenata koji se odvija na početku njihove obuke kada lete zmajevima ili paraglajderima na malim i srednjim visinama;

„Sertifikat o završenoj obuci“ - predstavlja sertifikat odobrene organizacije za obuku o završetku teorijske i/ili praktične obuke pilota studenta;

„Spisak stručnjaka“ - predstavlja spisak stručnjaka iz određenih oblasti vazduhoplovstva koji su izabrani od strane ACV-a;

„Sportski vazduhoplov“ - predstavlja vazduhoplov sa posadom, težeg od vazduha, sa ili bez motora (ultralaki vazduhoplov, zmaj, paraglajder itd.);

„Tandem zmajeva ili paraglajdera“ - predstavlja zmajeve ili paraglajdere namenjene za simultani let za dve osobe;

„Vazduhoplov“ - predstavlja svaku napravu sa posadom koja leti ili se održava u atmosferi usled reakcije vazduha, osim reakcije vazduha u odnosu sa površinom zemlje;

„Veća popravka“ - predstavlja popravku koja, po uputstvu za održavanje, mora biti izvršena samo od strane proizvođača ili organizacije koja je ovlašćena da vrši tehničku inspekciju i održavanje;

„Vreme letenja“ - predstavlja ukupno vreme od trenutka kada se vazduhoplov pokrene u cilju poletanja sve do trenutka kada se zaustavi na kraju leta;

„Zabranjena zona“ - predstavlja deo vazdušnog prostora Republike Kosova u kojem je zabranjeno obavljanje vazdušniog saobraćaja bez dozvole odgovarajuće agencije;

„Zmaj“ - predstavlja letelicu koja se može nositi, lansirati i prizemljiti uz pomoć nogu pilota.

Član 3

Namena zmajeva i paraglajdera

3.1 Zmajevi i/ili paraglajderi se upotrebljavaju isključivo u skladu sa namenom opisanom u uputstvu proizvođača zmajeva odnosno paraglajdera.

3.2 Zmajevi i paraglajderi su namenjeni za:

- a) sportsko letenje;
- b) takmičenje, i
- c) obuku.

Član 4

Prava i dužnosti pilota zmaja i paraglajdera

4.1 Pilot zmaja odnosno paraglajdera dužan je pri korišćenju zmaja odnosno paraglajdera da postupa u skladu sa odredbama Zakona br. 03/L-051 o Civilnom Vazduhoplovstvu, odredbama ove Uredbe i odredbama drugih relevantnih Uredbi koje je doneo ACV.

4.2 Pilot zmaja odnosno paraglajdera upravlja zmajem odnosno paraglajderom na vlastitu odgovornost.

4.3 Pilot zmaja odnosno paraglajdera u svakom trenutku odgovara za korišćenje zmaja odnosno paraglajdera kojim upravlja kao i za sve posledice koje iz upotrebe istog mogu proizaći.

4.4 Pilot zmaja odnosno paraglajdera mora poduzimati sve potrebne mere za sigurnost tokom priprema za poletanje, poletanje, leta i sletanja.

4.5 Pilot zmaja odnosno paraglajdera obavezan je da svaki deo opreme koristi u skladu sa namenom i uputstvom proizvođača i na način koji garantuje sigurno letenje.

4.6 Instruktor letenja mora pilota studenta pre početka osposobljavanja ili tandem pilota zmaja odnosno paraglajdera saputnika pre letenja upozoriti na činjenicu da će leteti zmajem odnosno paraglajderom na vlastitu odgovornost.

Član 5

Proizvodnja zmajeva ili paraglajdera

5.1 Proizvodnja zmajeva odnosno paraglajdera znači serijska proizvodnja zmajeva odnosno paraglajdera od strane proizvođača.

5.2 ACV će prihvatiti svaku vrstu zmaja odnosno paraglajdera proizvođača iz stava 1 ovog člana uz dokaz o usaglašenosti sa primenjivim zahtevima i standardima iz Aneksa 1 ove Uredbe.

5.3 Za prihvatanje novog tipa zmaja odnosno paraglajdera potrebno je da proizvođač ACV-u učini dostupnim ažurne priručnike za letenje, održavanje i popravak.

5.4 Svaki proizvedeni zmaj odnosno paraglajder na sebi mora da ima, na trajan način i dovoljno velikim znakovima da bi bili lako čitljivi, na lako pristupačnom mestu, ispisan naziv proizvođača, oznaku proizvođača, oznaku atesta, oznaku modela, godinu proizvodnje i serijski broj.

5.5 Proizvođač zmaja odnosno paraglajdera uz svaki proizvedeni primerak mora korisniku isporučiti uputstvo za letenje i održavanje.

Član 6

Amaterska izrada

Amatersku izradu zmaja odnosno paraglajdera isključivo sme ispitivati sam graditelj ili pilot zmaja odnosno paraglajdera, koji poseduje odgovarajuće ovlašćenje za test pilota.

Član 7

Tehnički pregled

7.1 Tehnički pregled zmaja odnosno paraglajdera obavlja se radi utvrđivanja tehničke ispravnosti zmaja odnosno paraglajdera u svrhu utvrđivanja sposobnosti za sigurno letenje.

7.2 Tehnički pregled zmaja odnosno paraglajdera obavlja proizvođač ili pravno ili fizičko lice koje je prihvaćeno od strane ACV-a.

7.3 ACV će prihvatiti pravno ili fizičko lice iz stava 2 ovog člana uz dokaz o osposobljenosti za obavljanje tehničkih pregleda zmajeva odnosno paraglajdera koji je izdat od strane proizvođača.

7.4 Tehnički pregled zmaja odnosno paraglajdera mora se obaviti u skladu sa standardima navedenim u Aneksu 1 ove Uredbe.

7.5 Tehnički pregled se mora obaviti u roku od pet godina za zmajeve, odnosno dve godine za paraglajdere, ili u kraćem roku ukoliko tako odredi proizvođač, računajući od dana proizvodnje zmaja odnosno paraglajdera, odnosno od dana prethodnog tehničkog pregleda.

7.6 Uprkos roku propisanom u stavu 5 ovog člana, tehnički pregled se mora obaviti i nakon svake veće popravke ili izmene zmaja odnosno paraglajdera.

7.7 Zmaj ili paraglajder se sme koristiti samo ako je tehničkim pregledom utvrđena njegova ispravnost i sposobnost za sigurno letenje.

Član 8

Potvrda o ispravnosti

8.1 Nakon obavljenog tehničkog pregleda, proizvođač ili pravno ili fizičko lice prihvaćeno za obavljanje tehničkog pregleda izdaje potvrdu o ispravnosti zmaja ili paraglajdera.

8.2 Potvrda o ispravnosti propisana je standardima navedenim u Aneksu 1 ove Uredbe. Pored toga, na krilo zmaja odnosno paraglajdera upisuje se datum

obavljenog tehničkog pregleda, datum narednog tehničkog pregleda, kao i potpis i pečat osobe koja je obavila pregled.

8.3 Potvrda o ispravnosti popunjava se u dva primerka. Jedan primerak se izdaje vlasniku zrnaja odnosno paraglajdera, a drugi ostaje proizvođaču ili pravnom ili fizičkom licu koje je obavilo tehnički pregled i koje je dužno da ga čuva u svojoj arhivi.

Član 9 Održavanje

9.1 Zrnaja odnosno paraglajder kao i druge delove opreme za letenje, pilot mora održavati u skladu s uputstvom za održavanje i u skladu sa eventualnim napomenama iz Potvrde o ispravnosti nakon obavljenog tehničkog pregleda.

9.2 Veće popravke ili izmene zrnaja odnosno paraglajdera sme obavljati samo proizvođač ili pravno ili fizičko lice ovlašćeno za obavljanje tehničkih pregleda i popravki.

Član 10 Uslovi, odobrenja i evidencija mesta za poletanje i sletanje

10.1 Mesta za poletanje i sletanje moraju omogućiti sigurno poletanje i sletanje zrnajevima i paraglajderima.

10.2 ACV vodi evidenciju mesta za poletanje i sletanje. Mesta za poletanje i sletanje se mogu koristiti za organizovano letenje zrnajeva i paraglajdera tek nakon što ACV operateru izda odobrenje za korišćenje.

10.3 Uz zahtev za izdavanje odobrenja operater mesta za poletanje i sletanje mora priložiti:

- a) mišljenje lica sa spiska stručnjaka o podobnosti izabrane lokacije za traženu namenu;
- b) saglasnost vlasnika ili korisnika zemljišta na kojem se nalazi mesto za poletanje odnosno sletanje;
- c) saglasnost nadležnog opštinskog organa;
- d) ako se mesto poletanja odnosno sletanja nalazi u zaštićenoj zoni (nacionalni park), mišljenje nadležnog ministarstva u svezi sa uticajem koji može imati mesto poletanja odnosno sletanja za stanovištvo zaštitne okoline;
- e) saglasnost operatera aerodroma ako se mesto poletanja odnosno sletanja nalazi u zoni aerodroma. Mesto za poletanje odnosno sletanje u kontrolisanom vazдушnom prostoru nije dozvoljeno;
- f) Uputstva za korišćenje mesta za poletanje odnosno sletanje sadrže:

- i) opšte informacije:
  - namenu mesta za poletanje odnosno sletanje,
  - poziciju mesta za poletanje odnosno sletanje,
  - oblik i veličinu mesta za poletanje odnosno sletanje,
  - prilazni putevi do mesta za poletanje odnosno sletanje,
  - ime i adresu operatera mesta za poletanje odnosno sletanje,
- ii) obeležavanje mesta za poletanje odnosno sletanje:
  - mesto za poletanje,
  - mesto za sletanje,
- iii) meteorološke karakteristike,
- iv) organizaciju letenja:
  - letenje u zoni mesta za poletanje odnosno sletanje,
  - alternativno mesto za sletanje,
  - koordinaciju i vođenje letenja u slučajevima kada se mesto za poletanje odnosno sletanje nalazi u zoni postojećeg aerodroma,
- v) osiguranje letenja:
  - opis opreme na mestu za poletanje odnosno sletanje, ako postoji,
  - pružanje hitne medicinske pomoći,
  - meteo-oprema,
  - postupak za slučaj opasnosti
- vi) karte:
  - topografska karta u razmeri 1: 50.000 sa ucrtanom lokacijom mesta za poletanje odnosno sletanje i zonom odgovarajućeg područja upotrebe vazdušnog prostora,
  - skica mesta za poletanje odnosno sletanje u približnoj razmeri 1: 5.000,
- vii) saglasnost Centra za kontrolu vazdušnog saobraćaja u vezi sa pozicijom mesta za poletanje odnosno sletanje.

10.4 Podnosiocu zahteva koji ispunjava uslove propisane ovom Uredbom će biti izdato odobrenje za upotrebu mesta za poletanje odnosno sletanje.

10.5 Operater mesta za poletanje odnosno sletanje obavezan je da na mestu poletanja postavi tablu sa karakteristikama mesta za poletanje odnosno sletanje, telefonskim brojevima za najavu korišćenja i telefonskim brojevima za pozive u hitnim slučajevima. Piloti zmajeva odnosno paraglajdera obavezni su da se najave operateru mesta za poletanje odnosno sletanje i da zatraže odobrenje za njegovo korišćenje.

Član 11

Mesta za obuku

11.1 Uprkos odredbama iz člana 10 ove Uredbe, poletanje i sletanje zmajevima i paraglajderima u svrhu školovanja se može vršiti na mestu za obuku.

11.2 Za mesta za obuku gde je visinska razlika mesta za poletanje odnosno sletanje manja od 150 m i gde pilot u svakom trenutku leta nije više od 50 m iznad terena, nije potrebno odobrenje ACV-a.

11.3 Poletanje ili sletanje zmajem odnosno paraglajderom na mestima za obuku dozvoljeno je samo uz saglasnost vlasnika ili korisnika zemljišta.

11.4 Upotreba mesta za obuku u kontrolisanoj zoni nije dozvoljena.

Član 12

Letenje zmajevima i paraglajderima

Letenje zmajevima i paraglajderima je dozvoljeno:

- a) u vizualnim meteorološkim uslovima (VMU) ,
- b) u nekontrolisanom vazдушnom prostoru klase G, određenom u Aeronautičkoj informativnoj publikaciji (AIP) Republike Kosovo,
- c) u zoni aerodroma koja je prethodno odobrena od strane operatera aerodroma,
- d) u kontrolisanim vazдушnim prostorima sa posebnim ovlašćenjem koje izdaje Služba za navigaciju u vazduhu.

Član 13

Visine letenja

13.1 Zmajem odnosno paraglajderom se sme leteti na visinama iznad minimalne sigurne visine. Minimalna sigurna visina je visina koja osigurava da u slučaju sletanja u nuždi ne dođe do nepotrebnog ugrožavanja osoba i stvari na zemlji ili vodi.

13.2 Zmajem odnosno paraglajderom se sme leteti ispod visine od 150 m (500 stopa) iznad zemlje ili vode, ako je to potrebno zbog vrste letenja koje se obavlja i ako se pretpostavlja da ne postoji opasnost za osobe i stvari na zemlji ili vodi.

13.3 Zmajem odnosno paraglajderom se sme leteti na visini od najmanje 50 metara (150 stopa) iznad mostova, puteva, pruga, dalekovoda, žičara, antena i sličnih postrojenja i grupacija ljudi.

Član 14

Ograničenja

Zmajevima odnosno paraglajderima je zabranjeno leteti:

- a) iznad područja koja su proglašena zabranjenim,
- b) u nepovoljnim vremenskim uslovima,

- c) u oblacima,
- d) na vertikalnoj udaljenosti manjoj od 150 m (500 stopa) ispod baze oblaka,
- e) ispod mostova i sličnih objekata, dalekovoda i antena.

Član 15 **Pravila letenja**

15.1 Sledeća pravila se moraju poštovati prilikom poletanja:

- a) Kod poletanja na uzletištu vazdušni prostor oko startnog mesta mora biti slobodan;
- b) Razmak između dva zmaja odnosno paraglajdera i vremenski razmak između dva poletanja na istom uzletištu mora biti takav da garantuje sigurno poletanje.

15.2 Sledeća pravila se moraju poštovati prilikom mimoilaženja:

- a) Kada dva zmaja odnosno paraglajdera lete na istoj visini ili približno istoj visini jedan prema drugom, oba zmaja odnosno paraglajdera moraju skrenuti u desno, tako da rastojanje između njih mora biti najmanje 50 metara;
- b) Kada dva zmaja odnosno paraglajdera lete na istoj visini ili približno istoj visini jedan prema drugom, a sa bočne strane im se nalazi padina, prednost ima onaj kome se padina nalazi sa desne strane. Zmaj odnosno paraglajder kome se padina nalazi sa leve strane mora skrenuti u desno od padine tako da osigura potrebno rastojanje između njih od najmanje 50 metara.

15.3 Sledeća pravila se moraju poštovati prilikom preticanja:

- a) Kod preticanja prednost ima sporiji zmaj odnosno paraglajder;
- b) Kada zmaj odnosno paraglajder koji leti većom brzinom naiđe, na približno jednakoj visini, na onaj koji leti u istom smeru manjom brzinom, može je preticati skretanjem u desno;
- c) Zmaj odnosno paraglajder ne sme preticati drugog zmaja odnosno paraglajder u blizini padine ako im se padina nalazi sa desne strane u odnosu na smer letenja;
- d) Ako se padina nalazi sa leve strane u odnosu na smer letenja, dozvoljeno je preticati tako da zmaj odnosno paraglajder koji leti većom brzinom, pretiče po desnoj strani zmaja odnosno paraglajder koji leti manjom brzinom.

15.4 Sledeća pravila se moraju poštovati prilikom ukrštanja smerova letenja zmajeva odnosno paraglajdera:

- a) Pod ukrštanjem smerova letenja podrazumeva se da jedan zmaj odnosno paraglajder seče putanju drugom pod uglom od 70 do 160 stepeni;

- b) Kod ukrštanja smerova letenja zmajeva odnosno paraglajdera koji lete na približno jednakoj visini, prednost ima onaj koji dolazi s desna u odnosu na drugog zmaja odnosno paraglajder. Zmaj odnosno paraglajder koji nema prednost mora skrenuti tako da propusti onog koji ima prednost.

15.5 Sledeća pravila se moraju poštovati prilikom letenja u istoj termalnoj koloni;

- a) Kada više zmajeva odnosno paraglajdera leti u istoj termalnoj koloni, prednost ima onaj koji je prvi počeo da kruži;
- b) Zmajevi odnosno paraglajderi moraju kružiti u istom smeru (levo ili desno).

15.6 Sledeća pravila se moraju poštovati prilikom sletanja:

- a) Kod sletanja više zmajeva odnosno paraglajdera, u kraćem vremenskom intervalu, na isto sletišta, prednost ima onaj koji se nalazi na manjoj visini, osim kada se neki drugi zmaj odnosno paraglajder već nalazi:
- u fazi završnog sletanja, ili
  - u opasnosti.
- b) U svim drugim situacijama u letenju primenjuju se pravila letenja koja su predviđena Zakonom br. 03/L-051 o Civilnom vazduhoplovstvu.

Član 16

Obavezna oprema

16.1 Sledeća oprema se mora uvek koristiti za upravljanje zmajem ili paraglajderom:

- a) **Zaštitna kaciga:** tokom letenja: lice koje leti zmajem ili paraglajderom mora nositi odgovarajuću zaštitnu kacigu;
- b) **Padobran za spašavanje:** zmajem ili paraglajderom se ne sme leteti na visinama većim od 150 metara iznad zemlje ako vazduhoplov odnosno pilot, nema odgovarajući padobran za spasavanje. Padobran za spasavanje mora se presložiti najmanje jednom u godini ili češće ako to tako propisuje proizvođač. Preslaganje obavlja lice ovlašćeno od proizvođača padobrana ili lice ovlašćeno za preslaganje padobrana za spašavanje. Preslaganje se potvrđuje upisivanjem datuma u knjižicu padobrana i potpisom lica koje je obavilo preslaganje;
- c) **Radioveza:** tokom praktičnog osposobljavanja pilot student mora imati radiotelekomunikacionu vezu sa instruktorom letenja.
- d) **Visinomer:** tokom letenja na srednjim i velikim visinama, a posebno tokom preleta, lice koje leti zmajem odnosno paraglajderom mora imati uređaj za merenje visine.

Član 17

Ovlašćeni rukovodilac/organizator planirane aktivnosti

17.1 Svako organizovano letenje zmajem odnosno paraglajderom mora nadgledati rukovodilac letenja. Rukovodilac letenja mora biti punoletan i imati važeću dozvolu pilota zamaja odnosno paraglajdera, a kada leti sa pilotom studentom mora imati važeće ovlašćenje za instruktora letenja.

17.2 Dužnosti ovlašćenog rukovodioca/organizatora planirane aktivnosti su sledeće:

- a) provera meteorološke situacije i situacije na mestu poletanja, odnosno kada je predvidljivo i na mestu sletanja,
- b) saradnja sa nadležnom jedinicom za pružanje usluga vazduhoplovne plovidbe,
- c) donošenje odluke o početku, prekidu i završetku letenja,
- d) da se brine o redu i disciplini na mestu poletanja, odnosno kada je predvidljivo i na mestu sletanja,
- e) da, pre početka letenja, proveri letačku dokumentaciju lica koja nameravaju da lete,
- f) da, pre početka letenja, vizualnim pregledom, proveri ispravnost zmaja odnosno paraglajdera i opreme koja se koristi
- g) da zabrani upotrebu zmaja odnosno paraglajdera koji nije ispravan,
- h) da zabraniti letenje licu za koje oceni:
  - da nije mentalno i fizički sposobno da leti,
  - da je vidljivo pod dejstvom alkohola, droga ili drugih psihoaktivnih sredstava,
  - da krši pravila letenja ili na drugi način ugrožava sigurnost letenja.

17.3 Dužnosti rukovodoca letenja iz stava 2 ovog člana odnose se i na instruktore letenja kod praktičnog (letačkog) osposobljavanja s tim da je instruktor letenja dodatno odgovoran za:

- a) proveru da li su studenti za pilote zmaja odnosno paraglajdera upisani u evidenciju pilota studenata i da li su opremljeni propisanom opremom,
- b) dodelu zadataka pilotima studentima u okviru odobrenog programa osposobljavanja i nadziranje njihovog letenja zmajevima odnosno paraglajderima.

Član 18

Akrobatsko letenje

18.1 Akrobatsko letenje je dozvoljeno samo ako je zmaj odnosno paraglajder namenjen za akrobatsko letenje, odnosno u skladu sa uputstvom proizvođača za određenu vrstu zmaya odnosno paraglajdera.

18.2 Zabranjeno je akrobatsko letenje iznad naselja, puteva, pruga, žičara, dalekovoda, drugih objekata i grupacija ljudi.

18.3 Akrobatski letovi, osim onih koji su navedeni u stavu 2 ovog člana, se moraju izvoditi iznad minimalne sigurne visine.

Član 19 **Obuka**

19.1 Kandidat mora završiti teorijsko i praktično (letačko) osposobljavanje za sticanje dozvole pilota zmaya odnosno paraglajdera ili odgovarajućeg ovlašćenja prema odobrenom programu u organizaciji odobrenoj za osposobljavanje pilota zmaya odnosno paraglajdera. Ukoliko je kandidat završio teorijsko i praktično (letačko) osposobljavanje u organizaciji odobrenoj za osposobljavanje pilota zmaya odnosno paraglajdera izvan Republike Kosovo, ACV će utvrditi da li program po kojem je obavljeno osposobljavanje ispunjava uslove propisane u Aneksu 2 ove Uredbe.

19.2 Okvirni programi teorijskog i praktičnog (letačkog) osposobljavanja za stecanje dozvole pilota zmaya odnosno paraglajdera ili odgovarajućeg ovlašćenja navedeni su u

Aneksu 2 ove Uredbe. Na temelju ovih okvirnih programa, svaka organizacija za osposobljavanje razrađuje svoj detaljni program. Takav detaljan program osposobljavanja mora biti prihvaćen od strane ACV-a.

19.3 Pre prihvatanja od strane ACV-a, detaljan program osposobljavanja mora biti ocenjen od strane organizacije koja provodi osposobljavanje, odnosno odgovorneog lica zaduženog za osposobljavanje pri čemu je organizacija dužna da u detaljnom programu utvrdi i izjavi:

- a) Usklađenost programa osposobljavanja sa potrebama i mogućnostima organizacije za osposobljavanje,
- b) Usklađenost programa osposobljavanja sa ovom Uredbom, okvirnim programom osposobljavanja i primenjivim standardima,
- c) Potrebu izmene, odnosno dopune detaljnog programa osposobljavanja periodično, a najmanje jednom godišnje u svrhu utvrđivanja njegove efikasnosti, prilagođenosti potrebama i mogućnostima organizacije u skladu sa primenjivim standardima,
- d) Prije početka osposobljavanja maloletni kandidat mora organizaciji odobrenoj za osposobljavanje pilota zmaya odnosno paraglajdera dostaviti pismenu saglasnost roditelja odnosno staratelja.

Član 20

Piloti studenti

20.1 Pre prvog leta sa ovlašćenim instruktorom letenja pilot student mora imati najmanje 15 godina.

20.2 Pod nadzorom ovlašćenog instruktora letenja, zmajem odnosno paraglajderom može upravljati pilot student koji se osposobljava za sticanje dozvole pilota zmaja odnosno paraglajdera ili kandidat koji se osposobljava za sticanje odgovarajućeg ovlašćenja, a koji je upisan u knjigu evidencije učenika pilota pri organizaciji odobrenoj za osposobljavanje.

20.3 Nastavne jedinice i zapažanja o toku osposobljavanja upisuju se u knjižicu osposobljavanja odnosno radnu knjižicu učenika pilota.

20.4 Pilot student sme leteti samo ako poseduje važeće lekarsko uverenje o zdravstvenoj sposobnosti izdato prema propisu kojim se propisuje zdravstvena osposobljenost vazduhoplovne posade.

Član 21

Potrebno iskustvo

21.1 Kandidat za sticanje dozvole pilota zmaja odnosno paraglajdera mora imati najmanje 10 sati ukupnog leta kao pilot student na zčaju odnosno paraglajderu, uključujući najmanje:

- a) 60 uspešnih letova od kojih je svaki u trajanju dužem od 5 minuta, od čega najviše 30 letova može biti ostvareno drugačijim načinom poletanja od onoga kojim će kandidat polagati ispit ukoliko odobrena organizacija vrši osposobljavanje prema programu koji uključuje drugačiji način poletanja,
- b) 3 leta od kojih svaki mora biti u trajanju od najmanje 2 sata.

Član 22

Ispit za sticanje dozvole pilota zmaja odnosno paraglajdera

22.1 Pre pristupanja polaganju ispita za sticanje dozvole pilota zmaja odnosno paraglajdera kandidat mora imati najmanje 16 godina.

22.2 Ispit za sticanje dozvole pilota zmaja odnosno paraglajdera sastoji se od teorijskog i praktičnog (letačkog) dela ispita.

22.3 U skladu sa prvima koje stiče kao vlasnik dozvole pilota zmaja odnosno paraglajdera, kandidat mora pokazati nivo teorijskog znanja iz sledećih predmeta:

- a) Teorija letenja (aerodinamika i mehanika letenja),
- b) Konstrukcije i materijali,
- c) Meteorologija,
- d) Pravila i propisi,
- e) Tehnika letenja,
- f) Opasne situacije i vanredni postupci
- g) Pružanje prve pomoći.

22.4 Provera teorijskog znanja obavlja se pismenim putem. Pitanja iz kataloga pitanja biraju ispitivači.

Član 23 **Teorijski ispit**

23.1 Kandidat mora pristupiti celokupnom teorijskom delu ispita za sticanje dozvole pilota zrnaja odnosno paraglajdera ili odgovarajućeg ovlašćenja, kojeg organizuje i sprovodi ACV.

23.2 Za pristupanje teorijskom delu ispita kandidat mora imati pismenu preporuku organizacije odobrene za osposobljavanje pilota zrnaja odnosno paraglajdera u kojoj je obavljao osposobljavanje, nakon što je uspešno završio sve potrebne elemente programa teorijskog osposobljavanja. Preporuka izdata od organizacije odobrene za osposobljavanje pilota zrnaja odnosno paraglajdera važi 12 meseci. Ako u tom periodu kandidat ne pristupi polaganju teorijskog dela ispita, kao dodatak mora predočiti dokaz o dodatnom osposobljavanju od organizacije odobrene za osposobljavanje pilota zrnaja odnosno paraglajdera.

23.3 Kandidat je uspešno položio teorijski deo ispita ako je ostvario najmanje 75% od broja bodova predviđenih za svaki pojedini predmet. Bodovi se daju samo za tačne odgovore.

23.4 Kandidat mora ponoviti celi teorijski deo ispita ako nije položio bilo koji predmet iz četvrtog pokušaja ili ako je istekao period od 18 meseci koji počinje završetkom kalendarskog meseca u kojem je kandidat prvi put pristupio ispitu. Pre ponovnog pristupanja teorijskom delu ispita kandidat mora, shodno preporuci ACV-a, obaviti dodatno osposobljavanje u organizaciji odobrenoj za osposobljavanje pilota zrnaja odnosno paraglajdera.

23.5 Uspeh na teorijskom delu ispita važi za period od 24 meseca od dana kada je kandidat uspešno završio celokupan teorijski deo ispita. Ako u tom periodu kandidat ne pristupi polaganju praktičnog (letačkog) dela ispita mora teorijski deo ispita ponoviti u celosti.

Član 24

Praktični (letački) ispit

24.1 Pre pristupanja praktičnom (letačkom) delu ispita za sticanje dozvole pilota zmaja odnosno paraglajdera ili za sticanje odgovarajućeg ovlašćenja, kandidat mora uspešno položiti teorijski deo ispita.

24.2 Za pristupanje praktičnom (letačkom) delu ispita kandidat mora imati pismenu preporuku organizacije odobrene za osposobljavanje pilota zmaja odnosno paraglajdera u kojoj je obavljao osposobljavanje, nakon što je uspešno završio sve potrebne elemente programa praktičnog (letačkog) osposobljavanja.

24.3 Kandidat za sticanje dozvole ili ovlašćenja mora dokazati nivo osposobljenosti da kao pilot zmaja odnosno paraglajdera uspešno obavi odgovarajuće postupke i vežbe u skladu sa pravima koju mu pruža dozvola pilota zmaja odnosno paraglajdera ili odgovarajuće ovlašćenje.

24.4 Na praktičnom (letačkom) delu ispita će se koristiti vrsta zmaja odnosno paraglajdera na kome se kandidat osposobljavao.

24.5 Praktični (letački) deo ispita podeljen je u nekoliko sekcija koje predstavljaju različite faze leta zmajem odnosno paraglajderom. Sadržaj praktičnog (letačkog) dela ispita naveden je u Aneksu 3 ove Uredbe. Kandidat mora položiti sve delove jedne sekcije da bi se sekcija smatrala uspešno položenom. Ako kandidat ne položi samo jednu sekciju može ponoviti polaganje te sekcije. Ako ne položi više od jedne sekcije smatra se da nije uspešno položio praktični (letački) deo ispita.

24.6 Ukoliko pri ponavljanju praktičnog (letačkog) dela ispita kandidat ne položi bilo koju sekciju, uključujući i one sekcije koje je uspešno položio u prethodnom pokušaju, smatra se da nije uspešno položio praktični (letački) deo ispita.

24.7 Kandidat koji tokom prethodna dva pokušaja nije uspešno položio sve sekcije praktičnog (letačkog) dela ispita će biti upućen na dodatno praktično (letačko) osposobljavanje, prema pisanoj preporuci ispitivača.

Član 25

Zahtev za izdavanje dozvole ili odgovarajućeg ovlašćenja, produženje ili obnavljanje važenja odgovarajućeg ovlašćenja

25.1 Zahtev za izdavanje dozvole pilota zmaja odnosno paraglajdera i/ili odgovarajućeg ovlašćenja, produženje ili obnavljanje važenja odgovarajućeg ovlašćenja podnosi se ACV-u na obrascu i na način kako je to propisao ACV. Uz zahtev se prilažu dokazi o ispunjavanju uslova za izdavanje dozvole pilota zmaja odnosno paraglajdera i/ili odgovarajućeg ovlašćenja, odnosno za produženje ili obnavljanje važenja odgovarajućeg ovlašćenja, kako je propisano ovom Uredbom i

Uredbom br. 1/2012 kojom se propisuju zdravstveni uslovi za dobijanje dozvole za posadu vazduhoplova.

25.2 Svako ograničenje ili proširenje prava koja se stiču dozvolom ili odgovarajućim ovlašćenjem mora biti upisano u dozvolu i overeno od strane ACV-a.

25.3 ACV ne sme istovremeno izdati više od jedne važeće dozvole pilota zmaja odnosno paraglajdera istom licu.

25.4 Dozvola pilota zmaja odnosno paraglajdera izdaje se po obrascu iz Aneksa 5 ove Uredbe.

Član 26 **Ostvarivanje prava**

26.1 Pravo vlasnika dozvole pilota zmaja odnosno paraglajdera je da samostalno upravlja zmajem odnosno paraglajderom.

26.2 Ostvarivanje prava dodeljenih dozvolom pilota zmaja odnosno paraglajdera može biti uslovljeno upisanim ograničenjima i ovlašćenjima, kao i važenjem zdravstvenog uverenja.

26.3 Pravo vlasnika dozvole pilota zmaja odnosno paraglajdera će biti ograničeno na letenje bez naknade u nekomercijalnim operacijama sve dok ne budu ispunjeni sledeći

uslovi:

- punoletnost;
- letačko iskustvo od najmanje 100 sati letenja i 100 poletanja i sletanja;
- provera letačke sposobnosti od strane ovlašćenog ispitivača.

26.4 Bez obzira na uslove iz stava 3. ovog člana, pravo vlasnika dozvole pilota zmaja odnosno paraglajdera sa ovlašćenjem za instruktora letenja je da sme primati naknadu za:

- a) obučavanje kandidata za sticanje dozvole pilota zmaja odnosno paraglajdera ili odgovarajućeg ovlašćenja,
- b) proveravanje letačke sposobnosti vlasnika dozvole za pilota zmaja odnosno paraglajdera ili odgovarajućeg ovlašćenja.

26.5 Prava vlasnika dozvole za pilota zmaja odnosno paraglajdera ograničeno je na letenje zmajem odnosno paraglajderom u VMU uslovima danju.

Član 27 **Obaveza nošenja i davanja na uvid dokumentacije za inspekciju**

27.1 Pilot zmaja odnosno paraglajdera mora uvek sa sobom imati važeću dozvolu i važeće lekarsko uverenje kada koristi prava koja mu ta dozvola omogućava.

27.2 Pilot student zmaja odnosno paraglajdera mora uvek sa sobom imati identifikacioni dokument sa slikom radi lakše identifikacije.

27.3 Pilot student zmaja odnosno paraglajdera mora, bez odlaganja, dati na uvid dokumente iz stavaka 1 i 2. ovog člana i knjigu letenja ovlašćenom predstavniku ACV-a.

27.4 Prilikom samostalnih preleta, pilot student mora uvek sa sobom imati pisano ovlašćenje instruktora o osposobljenosti za obavljanje samostalnih preleta zmajem odnosno paraglajderom.

Član 28 Knjiga letenja

28.1 Detalje o svim letovima pilot student zmaja odnosno paraglajdera mora zabeležiti u evidencionu knjigu letenja u formi i na način kako je opisano u Aneksu 4 ove Uredbe.

28.2 Za verodostojnost upisa u evidencionu knjigu letenja odgovoran je pilot zmaja odnosno paraglajdera odnosno pilot student, odnosno instruktor letenja koji overava upis u evidencionu knjigu letenja.

Član 29 Oduzimanje, privremeno oduzimanje i ograničenje dozvola i ovlašćenja

29.1 ACV može oduzeti, privremeno oduzeti ili ograničiti dozvolu pilota zmaja odnosno paraglajdera i/ili odgovarajuće ovlašćenje, izdato u skladu sa ovom Uredbom, ako ustanovi da pilot ne ispunjava uslove koji su propisani ovom Uredbom, Uredbom 1/2010 kojom se propisuje zdravstvena sposobnost vazduhoplovnog osoblja ili drugim nacionalnim propisima.

29.2 Kada ACV odluči da oduzme, privremeno oduzme ili ograniči dozvolu pilota zmaja odnosno paraglajdera i/ili odgovarajuće ovlašćenje, pilot zmaja odnosno paraglajdera mora odmah vratiti dozvolu ACV-u.

Član 30 Proširenje prava na drugi način poletanja

30.1 Prava dodeljena dozvolom za pilota zmaja odnosno paraglajdera će biti ograničena s obzirom na način poletanja korišćen pri praktičnom (letačkom) delu

ispita. Ovo ograničenje će biti otklonjeno kada pilot zmaja odnosno paraglajdera u organizaciji odobrenoj za osposobljavanje pilota zmaja odnosno paraglajdera završi dodatno osposobljavanje shodno okvirnim programima iz Aneksa 2 ove uredbe.

30.2 Nakon uspešno završenog osposobljavanja za proširenje prava, organizacija odobrena za osposobljavanje pilota zmaja odnosno paraglajdera će izdati potvrdu u svrhu upisivanja proširenog prava u dozvolu.

Član 31 **Održavanje važenja dozvole**

31.1 Dozvola pilota zmaja odnosno paraglajdera se izdaje bez ograničenja roka važenja.

31.2 Vlasnik dozvole sme koristiti prava dodeljena dozvolom pilota zmaja odnosno paraglajdera ako je u zadnjih 24 meseca ostvario najmanje 8 sati letenja i 15 poletanja i sletanja.

31.3 Ukoliko pilot zmaja odnosno paraglajdera ne ispuni uslove navedene u stavu 2. ovog člana, pre ponovnog ostvarivanja dodeljenog prava mora položiti proveru praktične (letačke) osposobljenosti pod nadzorom ispitivača u letenju zmajem odnosno paraglajderom.

Član 32 **Sticanje i produženje važenja ovlašćenja**

32.1 Pilot zmaja odnosno paraglajdera može steći sledeća ovlašćenja:

- »I« ovlašćenje: instructor letenja zmajem/paraglajderom,
- »D« ovlašćenje: tandem pilot zmaja/paraglajdera,
- »T« ovlašćenje: test pilot zmaja/paraglajdera,
- »A« ovlašćenje: akrobatsko letenje zmajem/paraglajderom.

32.2 Period važenja svakog ovlašćenja je četiri (4) godine.

32.3 Za produženje ovlašćenja podnosilac zahteva treba da dostavi sledeće:

- a) dokaz o letenju zmajem odnosno paraglajderom, u vreme važenja ovlašćenja, od najmanje 40 sati s tim da svake kalendarske godine mora leteti najmanje 10 sati,
- b) potvrdu da je obavio obnavljanje teorijskih znanja koje organizuje organizacija odobrena za osposobljavanje pilota zmaja odnosno paraglajdera,
- c) dokaz o zdravstvenoj sposobnosti.

32.4 Ukoliko u vreme važenja ovlašćenja pilot ne ispuni navedene uslove, ovlašćenje prestaje da važi do njihovog ispunjenja.

Član 33 **Ovlašćenje za nastavnika letenja**

33.1 Pilot zmaja odnosno paraglajdera sme obavljati osposobljavanje pilota studenta samo ako ima odgovarajuću licencu za instruktora letenja.

33.2 Pre pristupanja polaganju ispita za sticanje ovlašćenja za instruktora letenja kandidat mora imati najmanje 18 godina i da poseduje dozvolu pilota zmaja jedrilice odnosno paraglajdera najmanje dve godine i mora ostvariti ukupni let od najmanje 100 sati te ostvariti najmanje deset različitih preleta zmajem odnosno paraglajdera od kojih bar dva preleta moraju biti duži od 50 km.

33.3 Tokom osposobljavanja za sticanje ovlašćenja za nastavnika letenja kandidat mora obaviti dodatno teorijsko i praktično (letačko) osposobljavanje prema odobrenom programu u organizaciji odobrenoj za osposobljavanje pilota zmaja odnosno paraglajdera.

33.4 Teorijski i praktični (letački) deo ispita za sticanje ovlašćenja za nastavnika letenja zmaja odnosno paraglajdera sadrži elemente navedene u Aneksu 3 ove Uredbe.

33.5 Prava vlasnika dozvole pilota zmaja odnosno paraglajdera sa ovlašćenjem za nastavnika letenja ograničena su na izvođenje teorijskog i praktičnog (letačkog) osposobljavanja za sticanje dozvole pilota zmaja odnosno paraglajdera pod nadzorom nastavnika mentora, sve dok ne obavi sledeće:

- a) najmanje tri samostalna predavanja,
- b) asisiranje na najmanje 10 posebnih treninga sa studentima.

Ograničenje će se ukinuti kad se ispune navedeni uslovi, a na preporuku instruktora letenja koji ga je nadgledao.

33.6 Prava vlasnika ovlašćenja za instruktora letenja ograničena su obzirom na način poletanja i ovlašćenja upisana u dozvolu pilota zmaja odnosno paraglajdera.

Član 34 **Ovlašćenje za akrobatsko letenje**

34.1 Pilot zmaja odnosno paraglajdera sme izvoditi akrobatske letove samo ako ima odgovarajuće ovlašćenje.

34.2 Pre pristupanja polaganju ispita za sticanje ovlašćenja za akrobatsko letenje, kandidat mora biti imati najmanje 18 godina, posedovati dozvolu pilota zmaja

odnosno paraglajdera najmanje dve (2) godine i mora ostvariti ukupan let od najmanje 100 sati letenja zmaja odnosno paraglajdera.

34.3 Tokom osposobljavanja za sticanje ovlašćenja za akrobatsko letenje, kandidat mora obaviti dodatno teorijsko i praktično (letačko) osposobljavanje prema odobrenom programu u organizaciji odobrenoj za osposobljavanje pilota zmaja odnosno paraglajdera.

34.4 Teorijski i praktični (letački) deo ispita za sticanje ovlašćenja za akrobatsko letenje zmaja odnosno paraglajdera sadrži elemente navedene u Aneksu 3 ove Uredbe.

Član 35 **Ovlašćenje za tandem pilota**

35.1 Pilot zmaja odnosno paraglajdera sme leteti kao tandem pilot samo ako ima odgovarajuće ovlašćenje.

35.2 Pre pristupanja polaganju ispita za sticanje ovlašćenja za tandem pilota kandidat mora imati najmanje 18 godina, posedovati dozvolu pilota zmaja odnosno paraglajdera najmanje dve godine i mora ostvariti ukupan let od najmanje 100 sati letenja zmaja odnosno paraglajdera, te ostvariti najmanje deset različitih preleta zmajem odnosno paraglajderom.

35.3 Tokom osposobljavanja za sticanje ovlašćenja za tandem pilota, kandidat mora obaviti dodatno teorijsko i praktično (letačko) osposobljavanje prema odobrenom programu u organizaciji odobrenoj za osposobljavanje pilota zmaja odnosno paraglajdera.

35.4 Teorijski i praktični (letački) deo ispita za sticanje ovlašćenja za tandem pilota zmaja odnosno paraglajdera sadrži elemente navedene u Aneksu 3 ove Uredbe.

35.5 Ukoliko pilot već poseduje ovlašćenje za nastavnika letenja ili test pilota zmaja odnosno paraglajdera, teorijski deo ispita za ovlašćenje za tandem pilota zmaja odnosno paraglajdera mu se time priznaje.

Član 36 **Ovlašćenje za test pilota**

36.1 Pilot zmaja odnosno paraglajdera sme leteti kao test pilot samo ako ima odgovarajuće ovlašćenje.

36.2 Pre pristupanja polaganju ispita za sticanje ovlašćenja za test pilota kandidat mora imati najmanje 18 godina, posedovati dozvolu pilota zmaja odnosno paraglajdera najmanje dve godine i mora ostvariti ukupan let od najmanje 200 sati letenja zmajem odnosno paraglajderom od čega najmanje 100 sati letenja zmajem

odnosno paraglajderom koji je namenjen za takmičenje, te ostvariti najmanje po 20 sati letenja na pet različitih tipova zmaja odnosno paraglajdera.

36.3 Tokom osposobljavanja za sticanje ovlašćenja za test pilota, kandidat mora obaviti dodatno teorijsko i praktično (letačko) osposobljavanje prema odobrenom programu u organizaciji odobrenoj za osposobljavanje pilota zmaja odnosno paraglajdera ili kod proizvođača zmaja odnosno paraglajdera ili u specijalizovanom centru za ispitivanje zmaja odnosno paraglajdera.

36.4 Teorijski i praktični (letački) deo ispita za sticanje ovlašćenja za test pilota zmaja odnosno paraglajdera sadrži elemente navedene u Aneksu 3 ove Uredbe.

Član 37 **Priznavanje inostranih dozvola**

37.1 Na osnovu važeće dozvole pilota zmaja odnosno paraglajdera izdate u stranoj državi, ACV može, na zahtev vlasnika, izdati dozvolu Kosova za pilota zmaja odnosno paraglajdera.

37.2 Pre izdavanja dozvole Kosova vlasnik dozvole pilota zmaja odnosno paraglajdera izdate u stranoj državi mora ispuniti sledeće uslove:

- a) Pokazati nivo teorijskog znanja iz predmeta Pravila i propisi,
- b) Položiti proveru letačke osposobljenosti sa ovlašćenim ispitivačem
- c) Posedovati važeće lekarsko uverenje,
- d) Imati najmanje 30 sati ukupnog naleta zmajem odnosno paraglajderom.

37.3 ACV može, na zahtev vlasnika, uvažiti stranu dozvolu pilota zmaja odnosno paraglajdera ili odgovarajuće ovlašćenje. Vremenski rok važenja ne sme biti duži od godinu dana ili do isteka važenja prvobitne dozvole ili odgovarajućeg ovlašćenja.

Član 38 **Stupanje na snagu**

Ova Uredba stupa na snagu 10 oktobra 2012.

Dritan Gjonbalaj
Generalni direktor

ANEKS 1

REFERENTNI STANDARDI ZA PROIZVODNJU I IZVRŠENJE TEHNIČKOG PREGLEDA LETAČKIH ZMAJEVA I PARAGLAJDERA

- EN 926-1 i EN 926-2 (*Evropske norme*):
- LTF 2009: Standardi koje je izdala Nemačka agencija za civilnu avijaciju [*Luftfahrt-Bundesamt (LBA)*], u skladu sa normama EN 926-2 i objavila ih u NfL II 91/09 [*Nachrichten Für Luftfahrer*].

Ako nisu u suprotnosti sa gore pomenutim standardima, nacionalni standardi za letačke zmajevе i paraglajdere mogu se shodno uzeti u obzir, u saglasnosti sa sledećim udruženjima:

- *Deutscher Hängegleiter Verband (DHV)*: Nemačko udruženje letačkih zmajeva i paraglajdera;
- *Schweizerischer Hängegleiter Verband (SHV)*: Švajcarsko udruženje letačkih zmajeva i paraglajdera;
- *Association française de Normalisation (AFNOR)*: Francusko udruženje za standardizaciju
- *British Hang Gliding and Paragliding Association (BHPA)*: Britansko udruženje letačkih zmajeva i paraglajdera;
- *Deutscher Ultraleichtflugverbandes (DULV)*: Nemačko udruženje pilota ultra lakih letelica;
- *European Hang Gliding and Paragliding Union (EHPU)*: Evropska unija letačkih zmajeva i paraglajdera;
- *FAI Sekcija za sportski kodeks 7B – Klasa O*: Pravila za takmičenja letačkih zmajeva i paraglajdera Međunarodne vazduhoplovne federacije (FAI).

ANEKS 2

OKVIRNI PROGRAM OBUKE

Okvirni program obuke računa sate teorijske obuke i broj praktičnih letačkih obuka i utvrđuje minimalni obavezni broj za zadovoljavajuće pohađanje obuke svakog kandidata.

A. OKVIRNI PROGRAM LETAČKE OBUKE ZA LETAČKE ZMAJEVE

1. Obuka za sticanje licence za pilota za let zmajem (SOLO LETENJE)

Obuka se izvodi u dve osnovne faze, na osnovu sledećeg okvirnog programa:

Prva faza - teorijski deo (20 sati)

- a) Teorija leta (zakoni aerodinamike i mehanike u letenju) - 4 sata
- b) Konstrukcija i materijali - 3 sati
- c) Meteorologija - 4 sata
- d) Pravila i propisi - 2 sata
- e) Tehnike leta - 2 sata
- f) Opasne situacije i postupci u vanrednim situacijama - 2 sata
- g) Pružanje prve pomoći - 2 sata
- h) Polaganje ispita - 1 sat

Prva faza - praktični deo (10 – 20 obuka)

- a) Transport, skladištenje i rukovanje letačkim zmajem i opremom - 1 sat
- b) Sklapanje i rasklapanje letačkog zmaja - 1 sat
- c) Provera letačkog zmaja i sistem veza pre poletanja - 1 sat
- d) Zauzimanje bezbednog položaja pri padu - 1 sat
- e) Kontrolisanje letačkog zmaja na zemlji - 1 sat
- f) Vežbe na ravnom tlu - 4 sata
- g) Vežbe na poligonu za obuku – zalet za uzletanje bez uzleta - 1 sat
- h) Vežbe na brdu za obuku:
  - zalet za uzletanje do skoka sa 1 m visine iznad zemlje (vežbanje poletanja i sletanja) - 10 letova
  - zalet za uzletanje do skoka sa 5 m visine iznad zemlje (vežbanje poletanja i sletanja) - 20 letova
- i) Vežbanje na poligonu za obuku:
  - letovi koji dosežu visinu od 10 m iznad zemlje (vežbanje poletanja i sletanja) - 20 letova
  - letovi koji dosežu visinu od 30 m iznad zemlje (vežbanje kontrola za brzinu i pravac) - 10 letova

- letovi koji dosežu visinu od 50 m iznad zemlje (vežbanje kontrola za brzinu i promenu pravca) - 10 letova

U prvoj fazi obuke kandidat stiče potrebna teorijska znanja o osnovnim konceptima, načelima i pravilima za upotrebu letačkog zmaja. Teorijski deo završava se polaganjem internog pisanog ispita koji sadrži 50 ciljano postavljenih zadataka i za položen ispit zahteva se 75% tačnih odgovora.

Druga faza - praktični deo (60 letova)

- a) Let na velikim visinama - kruženje, planiranje, kruženje za dolet - 10 letova
- b) Jedrenje na padinama (ako važi za dati slučaj) - 5 letova
- c) Jedrenje na termalnim strujama (ako važi za dati slučaj) - 10 letova
- d) Priprema za polaganje ispita - 1 let

2. Obuka za sticanje licence za pilota za letački zmaj (TANDEM LETENJE)

Obuka se izvodi u dve osnovne faze, na osnovu sledećeg okvirnog programa:

Prva faza - teorijski deo (20 sati)

- a) Teorija leta (zakoni aerodinamike i mehanike u letenju) - 4 sata
- b) Konstrukcija i materijali - 3 sati
- c) Meteorologija - 4 sata
- d) Pravila i propisi - 2 sata
- e) Tehnike leta - 2 sata
- f) Opasne situacije i postupci u vanrednim situacijama - 2 sata
- g) Pružanje prve pomoći - 2 sata
- h) Polaganje ispita - 1 sat

Prva faza - praktični deo (10 - 20 Obuka)

- a) Transport, skladištenje i rukovanje letačkim zmajem i opremom - 1 sat
- b) Sklapanje i rasklapanje letačkog zmaja - 1 sat
- c) Provera letačkog zmaja i sistema veza pre leta - 1 sat
- d) Zauzimanje bezbednog položaja pri padu - 1 sat
- e) Kontrolisanje letačkog zmaja na tlu - 1 sat
- f) Vežbe na ravnom tlu - 4 sata
- g) Tandem - informativni let - 1 sat
- h) Tandem (uzlet, zaokreti, kruženje, planiranje, kruženje za dolet) - 20 letova
- i) Vežbanje na poligonu za obuku - zalet za uzletanje bez uzleta - 1 sat
- j) Vežbe na brdu za obuku
  - trčanje za uzlet i skok sa 1 m visine iznad zemlje (vežbanje poletanja i sletanja) - 5 letova
- k) Vežbanje na poligonu za obuku:

- letovi koji dosežu visinu od 10 m iznad zemlje (vežbanje poletanja i sletanja) - 5 letova
- letovi koji dosežu visinu od 30 m iznad zemlje (vežbanje kontrola za brzinu i pravac) - 5 letova
- letovi koji dosežu visinu od 50 m iznad zemlje (vežbanje kontrola za brzinu i promenu pravca) - 5 letova

U prvoj fazi obuke kandidat stiče potrebna teorijska znanja o osnovnim konceptima, načelima i pravilima za upotrebu letaćkog zmaja. Teorijski deo završava se polaganjem internog pisanog ispita koji sadrži 50 ciljano postavljenih zadataka i za položen ispit zahteva se 75% tačnih odgovora.

Druga faza - praktični deo (60 letova)

- a) Let na velikim visinama - kruženje, planiranje, kruženje za dolet - 10 letova
- b) Jedrenje na padinama (ako važi za dati slučaj) - 5 letova
- c) Jedrenje na termalnim strujama (ako važi za dati slučaj) - 10 letova
- d) Priprema za polaganje ispita - 1 let

3. Obuka za izdavanje privilegije instruktora letenja letaćkim zmajem

Obuka za izdavanje privilegije instruktora letenja podrazumeva prisustvo na svim časovima obuke za teorijski i praktični deo i stažiranje u nekoj atestiranoj organizaciji za obučavanje pod nadzorom ovlašćenog instruktora letenja.

Teorijski deo (25 sati)

- a) Teorija leta (zakoni aerodinamike i mehanike u letenju) - 3 sati
- b) Konstrukcija i materijali - 2 sata
- c) Meteorologija - 4 sata
- d) Pravila i propisi - 3 sati
- e) Tehnike leta - 2 sata
- f) Opasne situacije i postupci u vanrednim situacijama - 3 sati
- g) Nastava metodologije i psihologije - 4 sata
- h) Pružanje prve pomoći - 4 sata

Praktični deo

- a) Obuka na tlu: provera stečenih veština, metodologija nastave - 4 sata
- b) Obuka na malim i srednjim visinama: provera stečenih veština, metodologija nastave - 10 sati
- c) Obuka na velikim visinama: provera stečenih veština, metodologija nastave - 5 sati

4. Obuka za izdavanje privilegije letenja u tandemu

Teorijski deo (16 sati) *(nije obavezan za kandidate koji već imaju važeće privilegije instruktora letenja)*

- a) Teorija leta (zakoni aerodinamike i mehanike u letenju) - 2 sata
- b) Meteorologija - 4 sata
- c) Pravila i propisi - 3 sati
- d) Opasne situacije i postupci u vanrednim situacijama - 3 sati
- e) Pružanje prve pomoći - 4 sata

Praktični deo

Najmanje 10 letova na velikim visinama tandem letačkim zmajem pod nadzorom instruktora letenja i putnika koji ima najmanje dozvolu za pilotiranje letačkim zmajem.

5. Obuka za izdavanje privilegija probnog pilota

Teorijski deo (20 sati)

- a) Teorija leta (zakoni aerodinamike i mehanike u letenju) - 2 sata
- b) Konstrukcija i materijali - 2 sata
- b) Meteorologija - 4 sata
- c) Nastava metodologije i psihologije - 5 sati
- d) Opasne situacije i postupci u vanrednim situacijama - 5 sati

Praktični deo

Letovi na najmanje 5 različitih vrsta letačkih zmajeva - 20 sati

6. Obuka za izdavanje privilegija za akrobatsko letenje

Teorijski deo (18 sati)

- a) Teorija leta (zakoni aerodinamike i mehanike u letenju) - 2 sata
- b) Konstrukcija i materijali - 2 sata
- c) Pravila i propisi - 2 sata
- d) Tehnike leta - 4 sata
- e) Opasne situacije i postupci u vanrednim situacijama - 4 sata
- f) Pružanje prve pomoći - 4 sata

Praktični deo

- a) Obuka na tlu: načela akrobatskog manevrisanja u letenju - 4 sata

- b) Postupci za vanredne situacije u toku akrobatskih letova - 10 letova
- c) Akrobatsko manevrisanje u letenju - 20 letova

7. Obuka za produženje privilegije za uzletanje sa brda

Teorijski deo (10 sati)

- a) Različite metode poletanja sa brda - 2 sata
- b) Tehnike letenja na padinama - 2 sata
- c) Opasne situacije - 2 sata
- d) Pravila i propisi - 2 sata
- e) Teren za poletanje i sletanje - 2 sata

Praktični deo

- a) Vežbanje na zemlji - 2 sata
- b) Letenje na najmanje 3 različita uzletišta - 10 letova
- c) Organizovanje leta i uzletišta - 10 letova

8. Obuka za produženje privilegije za uzletanje pomoću vučenja (stacionarno vitlo ili vitlo sa vučnom sajlom ili stacionarna sajla)

Teorijski deo (12 sata)

- a) Oprema (konstrukcija vitla, vučna sajla, slabi članak, radio komunikacija, uređaj za otkaćinjanje, kolica za uzletanje) - 2 sata
- b) Teorija leta (fizička načela kod vuče) - 2 sata
- c) Tehnike leta u vučenju („bezbedan start“, tehnike podizanja, otkaćinjanje) - 2 sata
- d) Opasne situacije - 2 sata
- e) Pravila i propisi - 2 sata
- f) Aerodromi - 2 sata

Praktični deo

- a) Vežbanje na zemlji - 2 sata
- b) Letenje do 300 m uz korišćenje uređaja za otkaćinjanje - 10 letova
- c) Organizovanje leta uz korišćenje uređaja za šlepovanje - 10 letova

9. Obuka za produženje privilegije za uzletanje pomoću vitla

Teorijski deo (12 sata)

- a) Oprema (vitlo, vučna sajla, slabi članak, radio komunikacija, uređaj za otkaćinjanje) - 2 sata
- b) Teorija leta (fizička načela kod uzletanja pomoću vitla) - 2 sata
- c) Tehnike letenja kod primene vitla (tehnike podizanja, otkaćinjanje) - 2 sata
- d) Opasne situacije - 2 sata
- e) Pravila i propisi - 2 sata
- f) Aerodromi - 2 sata

Praktični deo

- a) Vežbanje na zemlji - 2 sata
- b) Letenje uz korišćenje uređaja za otkaćinjanje - 10 letova
- c) Organizovanje leta uz korišćenje uzletanja pomoću vitla - 10 letova

10. Obuka za produženje privilegije za uzletanje uz korišćenje motora

Teorijski deo (12 sata)

- a) Teorija leta (fizička načela kod uzletanja i letenja uz korišćenje motora) - 2 sata
- b) Projektovanje i izgradnja letaćkih zmajeva sa motorom - 2 sata
- c) Tehnike letenja sa motorom - 2 sata
- d) Opasne situacije - 2 sata
- e) Pravila i propisi - 2 sata
- f) Aerodromi - 2 sata

Praktični deo

- a) Vežbanje na zemlji (probno puštanje u rad i zagrevanje motora) - 1 sat
- b) Let do maksimalne visine od 30 m - 5 letova
- c) Let do maksimalne visine od 300 m - 5 letova
- d) Organizovanje leta kod uzletanja sa motorom - 10 letova

11. Obuka i seminari za obnavljanje znanja u pogledu produženja privilegija

Produženje privilegija u smislu ove Uredbe između ostalog (redovno letenje, zdravstvena sposobnost) podrazumeva redovno ažuriranje i obnavljanje znanja. Obnavljanje znanja vrši se putem profesionalno osmišljenih seminara koje izvodi neka priznata organizacija za obučavanje. Seminari sadrže teorijski deo, dok je praktični deo opcioni ali moguć.

Sadržaj kursa utvrđuje se u skladu sa tekućim predmetima i zahtevima.

Posle završetka kursa ili obuke za obnavljanje znanja, priznata organizacija za obučavanje polaznicima izdaje potvrde (sertifikate) o pohađanju kao dokaz koji služi za produženje privilegija.

B. OKVIRNI PROGRAM LETAČKE OBUKE ZA LET SA PARAGLAJDERIMA

1. Obuka za sticanje licence za pilota paraglajdera

Obuka se izvodi u dve osnovne faze, na osnovu sledećeg okvirnog programa:

Prva faza - teorijski deo (20 sati)

- a) Uvodno predavanje - 1 sat
- b) Teorija leta (zakoni aerodinamike i mehanike u letenju) - 2 sata
- c) Konstrukcija i materijali - 2 sata
- d) Meteorologija - 4 sata
- e) Pravila i propisi - 2 sata
- f) Tehnike leta - 2 sata
- g) Opasne situacije i postupci u vanrednim situacijama - 3 sati
- h) Pružanje prve pomoći - 4 sata

Prva faza - praktični deo (10 – 20 obuka)

- a) Upoznavanje i obuka iz rukovanja opremom, priprema za let - 1 sat
- b) Podizanje krila (gornje površine) - 3 sati
- c) Opsluživanje paraglajdera na tlu - 3 sati
- d) Faza uzletanja i odvajanje od zemlje - 3 sati
- e) Letovi na malim visinama, najviše do 10 m: vežbanje poletanja i sletanja - 10-15 letova
- f) Letovi na malim visinama, najviše do 30 m: vežbanje poletanja i sletanja - 10-15 letova
- g) Letovi na malim visinama, najviše do 50 m: blagi zaokreti, 180 ° zaokreti, planiranje sletanja - 20-30 letova
- h) Letovi na srednjim visinama: zaokreti, kruženje, planiranje sletanja - 10 letova
- i) Reverzni start: tehnika ukrštenih komandnih konopaca i tehnike korišćenja Ai D komandi za podizanje - 3 sati
- j) Provera leta za letenje na srednjim visinama - sletanje pomoću doletnog kruženja - 1-5 letova
- k) Tandem let sa instruktorom letenja za paraglajder - 1-2 leta

U prvoj fazi obuke kandidat stiče potrebna teorijska znanja o osnovnim konceptima, načelima i pravilima za upotrebu paraglajdera. Teorijski deo

završava se polaganjem internog pisanog ispita koji sadrži 50 ciljano postavljenih zadataka i za položen ispit zahteva se 75% tačnih odgovora.

Druga faza - Teorijski deo (20 sati)

- a) Teorija leta (zakoni aerodinamike i mehanike u letenju) - 2 sata
- b) Konstrukcija i materijali - 2 sata
- c) Meteorologija - 4 sata
- d) Pravila i propisi - 2 sata
- e) Tehnike leta - 3 sati
- f) Opasne situacije i postupci u vanrednim situacijama - 4 sata
- g) Pružanje prve pomoći - 2 sata
- h) Polaganje ispita - 1 sat

Druga faza - praktični deo (60 letova)

- a) Reverzni start - 3 sati
- b) Let na velikim visinama: upoznavanje sa velikim visinama, kruženje, planiranje, kruženje za dolet - 5 letova
- c) Let na velikim visinama: prepoznavanje zanošenja od vetra, terena i drugih letelica u vazduhu, zaokreti „osmice“ i kruženje (zaokreti od 360°) - 5 - 10 letova
- d) Jedrenje na padinama (ako važi za dati slučaj) - 5 - 10 letova
- e) Kontrola pomeranja težine i D konopci - 2-3 letova
- f) Bočni poklopci: simetrični (tipa „uši“) i jednostrani - 3-5 letova
- g) Jedrenje u blagoj termici (ako važi za dati slučaj) - 10-15 letova
- h) Brzi spust primenom manevra „B-zastoj“ i blage spirale - 5 letova
- i) Jedrenje u višoj termici (ako važi za dati slučaj) 10-15 letova
- j) Strma spirala - 2-3 letova
- k) Prelet - 10-15 letova
- l) Priprema za ispit - 2-3 letova

U teorijskom delu druge faze kandidat dopunjuje svoje znanje iz prve faze, dok praktična obuka sadrži letove na velikim visinama. Interna provera znanja sadrži 50 ciljano postavljenih zadataka i za položen ispit zahteva se 75% tačnih odgovora.

2. Obuka za izdavanje privilegije instruktora letenja paraglajderom

Obuka za izdavanje privilegije instruktora letenja paraglajderom podrazumeva prisustvo na svim časovima obuke za teorijski i praktični deo i stažiranje u nekoj priznatoj organizaciji za obučavanje pod nadzorom ovlašćenog instruktora letenja.

Teorijski deo (25 sati)

- a) Teorija leta (zakoni aerodinamike i mehanike u letenju) - 3 sati

- b) Konstrukcija i materijali - 2 sata
- c) Meteorologija - 4 sata
- d) Pravila i propisi - 3 sati
- e) Tehnike leta - 2 sata
- f) Opasne situacije i postupci u vanrednim situacijama - 3 sati
- g) Nastava metodologije i psihologije - 4 sata
- h) Pružanje prve pomoći - 2 sata

Praktični deo

- a) Obuka na tlu: provera stečenih veština, metodologija nastave, opsluživanje na tlu - 4 sata
- b) Obuka na malim i srednjim visinama: provera stečenih veština, metodologija nastave - 10 letova
- c) Obuka na velikim visinama: provera stečenih veština, metodologija nastave - 5 letova
- d) Postupci u vanrednim situacijama: S.I.V. obuka - 2-3 letova

3. Obuka za sticanje ovlašćenja za tandem letenje

Teorijski deo (20 sati) *(nije obavezan za kandidate koji već imaju važeći rejting instruktora letenja)*

- a) Teorija leta (zakoni aerodinamike i mehanika leta) - 2 sata
- b) Konstrukcija i materijali - 2 sata
- c) Meteorologija - 4 sata
- d) Pravila i propisi - 3 sati
- e) Tehnike leta - 2 sata
- f) Opasne situacije i postupci u vanrednim situacijama - 3 sati
- g) Pružanje prve pomoći - 4 sata

Praktični deo

- a) Obuka na tlu: provera stečenih veština, opsluživanje na tlu - 2 sata
- b) Tandem letovi paraglajderom na srednjim i velikim visinama, pod nadzorom instruktora letenja i sa putnikom koji ima najmanje letačku dozvolu za paraglajder - najmanje 10 letova
- c) Postupci u vanrednim situacijama: S.I.V. obuka - 2 - 3 leta

4. Obuka za sticanje ovlašćenja probnog pilota

Teorijski deo (20 sati)

- a) Teorija leta (zakoni aerodinamike i mehanika leta) - viši nivo - 5 sati
- b) Strukture i materijali - 5 sati

- c) Kriterijumi i metode testiranja - 5 sati
- d) Opasne situacije i postupci u vanrednim situacijama - 5 sati

Praktični deo

- a) Letovi sa najmanje 5 različitih paraglajdera - 20 sati
- b) Postupci u vanrednim situacijama - S.I.V. obuka, najmanje - 5 letova

5. Obuka za sticanje ovlašćenja za akrobatsko letenje

Teorijski deo (20 sati)

- a) Teorija leta (zakoni aerodinamike i mehanika leta) - 2 sata
- b) Konstrukcija i materijali - 2 sata
- c) Meteorologija - 2 sata
- d) Pravila i propisi - 2 sata
- e) Tehnike letenja - 4 sata
- f) Opasne situacije i postupci u vanrednim situacijama - 4 sata
- g) Pružanje prve pomoći - 4 sata

Praktični deo

- a) Obuka na tlu: načela opsluživanja na zemlji za akrobatsko manevrisanje - 4 sata
- b) Postupci u vanrednim situacijama: S.I.V. obuka, najmanje 10 letova
- c) Akrobatsko manevrisanje, najmanje - 20 letova

6. Obuka za sticanje privilegije za uzletanje sa brda

Teorijski deo (10 sati)

- a) Metode uzletanja sa brda - 2 sata
- b) Tehnike letenja na padinama - 2 sata
- c) Opasne situacije - 2 sata
- d) Pravila i propisi - 2 sata
- e) Mesta za uzletanje i sletanje - 2 sata

Praktični deo

- a) Vežbanje na zemlji - 2 sata
- b) Letovi do najmanje 3 različita uzletišta - 10 letova
- c) Organizacija leta na uzletištu - 10 letova

7. Obuka za sticanje privilegije za uzletanje sa vučenjem (korišćenje stacionarnog vitla ili vitla sa vučnom sajlom ili stacionarne sajle)

Teorijski deo (12 sata)

- a) Oprema (konstrukcija vitla, vučna sajla, slabi članak, radio komunikacija, uređaj za otkačinjanje, kolica za uzletanje) - 2 sata
- b) Teorija leta (fizička načela u toku operacije vučenja) - 2 sata
- c) Tehnike letenja u vučenju („bezbedan start“, tehnika podizanja, otkačinjanje) - 2 sata
- d) Opasne situacije - 2 sata
- e) Pravila i propisi - 2 sata
- f) Aerodromi - 2 sata

Praktični deo

- a) Vežbanje na zemlji - 2 sata
- b) Let do 300 m sa otkačinjanjem sajle - 10 letova
- c) Organizacija leta na šlepanje - 10 letova

8. Obuka za sticanje privilegije za uzletanje pomoću motora

Teorijski deo (12 sata)

- a) Teorija leta (fizička načela za uzletanje i letenje pomoću motora) - 2 sata
- b) Projektovanje i konstrukcija paraglajdera sa pomoćnim motorom - 2 sata
- c) Tehnika letenja uz korišćenje motora - 2 sata
- d) Opasne situacije - 2 sata
- e) Pravila i propisi - 2 sata
- f) Aerodromi - 2 sata

Praktični deo

- a) Vežbanje na zemlji (probno puštanje u rad i zagrevanje motora) - 1 sat
- b) Letovi do 30 metara - 5 letova
- c) Letovi do 300 metara - 5 letova
- d) Organizacija leta uz korišćenje motora za uzlet - 10 letova

9. Obuka i seminari za obnavljanje znanja u smislu produženja privilegija

Produženje privilegija u smislu ove Uredbe između ostalog (redovno letenje, zdravstvena sposobnost) podrazumeva redovno ažuriranje i obnavljanje znanja. Obnavljanje znanja vrši se putem profesionalno osmišljenih seminara koje izvodi neka priznata organizacija za obučavanje. Seminari sadrže teorijski deo, dok je praktični deo opcioni ali moguć.

Sadržaj kursa utvrđuje se u skladu sa tekućim predmetima i zahtevima.

Posle završetka kursa ili obuke za obnavljanje znanja, priznata organizacija za obučavanje polaznicima izdaje potvrde (sertifikate) o pohađanju kao dokaz koji služi za produženje privilegija.

ANEKS 3

PROGRAMI ZA SPROVOĐENJE ISPITA ZA STICANJE LETAČKIH DOZVOLA I OVLAŠĆENJA ZA LETENJE LETAČKIM ZMAJEM I PARAGLAJDEROM.

A. ISPITI ZA PILOTE NA LETAČKIM ZMAJEVIMA

1. Ispit za sticanje letačke dozvole za letenje letačkim zmajem

Teorijski deo

- a) Teorija leta (zakoni aerodinamike i mehanika leta) - 20 pitanja
- b) Strukture i materijali - 5 pitanja
- c) Meteorologija - 15 pitanja
- d) Pravila i propisi - 5 pitanja
- e) Tehnike letenja - 10 pitanja
- f) Opasne situacije i postupci u vanrednim situacijama - 10 pitanja
- g) Pružanje prve pomoći - 5 pitanja

Praktični deo

Deo 1: Priprema i uzletanje

- a) Provera letačkog zmaja pre poletanja, dokumentacija i priprema
- b) Poznavanje metoda za korišćenje letačkog zmaja
- c) Provera pre poletanja

Deo 2: Metode za uzletanje (*obavlja se na jedan od četiri moguća načina koja se koriste za uzletanje*)

Deo 2 A: Uzletanje sa brda

- a) Signali pre i posle uzleta
- b) Odgovarajući profil leta
- c) Simulacija prekinutog uzletanja

Deo 2 B: Uzlet sa vučom od stacionarnog vitla ili vitla sa vučnom sajlom ili stacionarne sajle

- a) Signali pre i posle uzleta, uključujući signale rukovaoca vitlom
- b) Odgovarajući profil leta
- c) Simulacija prekidanja vučenja
- d) Razumevanje svog položaja
- e) Otkaćinjanje

Deo 2 C: Uzlet uz pomoć aero vuče

- a) Signali pre i posle uzleta, uključujući komunikaciju sa pilotom vučne letelice
- b) Zalet, uzlet i uspinjanje
- c) Prekid zaletanja (simulacija ili usmeni ispit)
- d) Praćenje vučne letelice pravolinijski i u zaokretu
- e) Ispravljanje nepravilnog položaja tokom praćenja
- f) Otkaćinjanje

Deo 2 D: Uzlet uz korišćenje pomoćnog motora

- a) Procedure za uzletanje na aerodromu,
- b) Zalet, uzlet i uspinjanje,
- c) Praćenje leta i letačkih veština u fazi uzleta,
- d) Simulacija otkazivanja motora posle uzleta,
- e) Isključenje motora

Deo 3: Opšte radnje

- a) Održavanje položaja i brzine u pravolinijskom letu
- b) Koordinacija u toku zaokreta sa krilnim uglom od 30°, procedure i metode posmatranja i izbegavanja sudara
- c) Izlazak iz zaokreta prema referentnoj tački
- d) Letenje pri velikim napadnim uglovima (pri maloj brzini)
- e) Šlepovani let i povratak sa šlepovanog leta
- f) Koordinisani zaokreti pod uglom od 45°, procedure i metode posmatranja i izbegavanja sudara

Deo 4: Kruženje za dolet, prilazak i sletanje (zabranjeno je davati instrukcije kandidatu preko radija, osim u vanrednim situacijama)

- a) Postupci za prilazak kruženjem za dolet (pravac zaokreta za kruženje za dolet može se unapred odrediti)
- b) Postupci za praćenje i izbegavanje sudara
- c) Provera pre sletanja
- d) Kruženje za dolet letova, prilazak i sletanje
- e) Preciznost sletanja (sletanje na tačno određenoj površini 100 x 50 m)

Kod uzletanja sa brda, ispitivač proverava kandidata na mestu uzletišta dok ga drugi ispitivač proverava na mestu sletanja

2. Ispit za sticanje privilegije instruktora letenja

Teorijski deo

- a) Teorija leta (zakoni aerodinamike i mehanika leta) - 15 pitanja
- b) Strukture i materijali - 5 pitanja
- c) Meteorologija - 10 pitanja
- d) Pravila i propisi - 5 pitanja
- e) Tehnike letenja - 10 pitanja
- f) Opasne situacije i postupci u vanrednim situacijama - 10 pitanja
- g) Pružanje prve pomoći - 5 pitanja
- h) Metodologija nastave - 10 pitanja

Praktični deo

- a) Demonstracija vežbi na tlu i objašnjavanje faze uzleta i kontrolisanje letačkog zrna na tlu. Pravac zaokreta za kruženje za dolet može se unapred odrediti.
- b) Ispitni let sa preciznošću i tačnošću sletanja na određenoj površini 100 x 50 m po svakom kruženju za dolet

3. Ispit za sticanje privilegije za tandem letenje

Teorijski deo

- a) Teorija leta (zakoni aerodinamike i mehanika leta) - 10 pitanja
- b) Meteorologija - 10 pitanja
- c) Pravila i propisi - 5 pitanja
- d) Opasne situacije i postupci u vanrednim situacijama - 10 pitanja
- e) Pružanje prve pomoći - 5 pitanja

Praktični deo

- a) Demonstracija vežbi na tlu i objašnjavanje faze uzleta i kontrolisanje letačkog zrna na tlu. Pravac zaokreta za kruženje za dolet može se unapred odrediti,
- b) Ispitni let sa preciznošću i tačnošću sletanja na određenoj površini 100 x 50 m po svakom kruženju za dolet

4. Ispit za sticanje privilegije za probnog pilota

Teorijski deo

- a) Teorija leta (zakoni aerodinamike i mehanika leta) - 10 pitanja
- b) Strukture i materijali - 10 pitanja
- c) Kriterijumi i metodi ispitivanja - 10 pitanja
- d) Opasne situacije i postupci u vanrednim situacijama - 10 pitanja

Praktični deo

Jedan let sa dva različita modela letaćkih zmajeva (da se započne iznad vodene površine)

5. Ispiti za sticanje privilegije za akrobatsko letenje

Teorijski deo

- a) Teorija leta (zakoni aerodinamike i mehanika leta) - 10 pitanja
- b) Strukture i materijali - 5 pitanja
- c) Pravila i propisi - 5 pitanja
- d) Tehnike letenja - 10 pitanja
- e) Opasne situacije i postupci u vanrednim situacijama - 10 pitanja
- f) Pružanje prve pomoći - 5 pitanja

Praktični deo

Izvesti traženi broj letova radi pokazivanja akrobatskog manevrisanja u letenju

B. ISPITI ZA PILOTA PARAGLAJDERA

1. Ispit za sticanje letaćke dozvole za paraglajder

Teorijski deo

- a) Teorija leta (zakoni aerodinamike i mehanika leta) - 20 pitanja
- b) Strukture i materijali - 5 pitanja
- c) Meteorologija - 15 pitanja
- d) Pravila i propisi - 5 pitanja
- e) Tehnike letenja - 10 pitanja
- f) Opasne situacije i postupci u vanrednim situacijama - 10 pitanja
- g) Pružanje prve pomoći - 5 pitanja

Praktični deo

Deo 1: Priprema i uzletanje

- a) Provera paraglajdera pre leta, dokumentacija i priprema
- b) Poznavanje metoda za korišćenje paraglajdera
- c) Provera pre poletanja

Deo 2: Metode za uzletanje (*obavlja se na jedan od tri moguća načina koja se koriste za uzletanje*)

Deo 2 A: Uzletanje sa brda

- a) Signali pre i posle uzleta,
- b) Odgovarajući profil leta,
- c) Simulacija prekinutog uzletanja

Deo 2 B: Uzlet sa vučom od stacionarnog vitla ili vitla sa vučnom sajlom ili stacionarne sajle

- a) Signali pre i posle uzleta, uključujući signale od rukovaoca vitlom
- b) Odgovarajući profil leta
- c) Simulacija prekidanja vučenja
- d) Razumevanje svog položaja
- e) Otkaćinjanje

Deo 2 C: Uzlet uz korišćenje pomoćnog motora

- a) Postupci za uzletanje na aerodromu
- b) Zalet, uzlet i uspinjanje
- c) Praćenje leta i letaćkih veština u fazi uzleta
- d) Simulacija otkazivanja motora posle uzleta
- e) Isključenje motora

Deo 3: Opšte radnje

- a) Održavanje položaja i brzine u pravolinijskom letu
- b) Izlazak iz zaokreta prema referentnoj tački
- c) Manevar brzog spuštanja (ako važi za dati slučaj)

Deo 4: Kruženje za dolet, prilazak tlu i sletanje (*zabranjeno je davati instrukcije kandidatu preko radija, osim u vanrednim situacijama*)

- a) Postupci za prilazak kruženjem za dolet (pravac zaokreta za kruženje za dolet može se unapred odrediti)
- b) Postupci za praćenje i izbegavanje sudara
- c) Provera pre sletanja
- d) Kruženje za dolet letova, prilazak i sletanje
- e) Preciznost sletanja (sletanje na tačno određenoj površini 50 x 50 m)

2. Ispiti za sticanje privilegije instruktora letenja

Teorijski deo

- a) Teorija leta (zakoni aerodinamike i mehanika leta) - 15 pitanja
- b) Strukture i materijali - 5 pitanja
- c) Meteorologija - 10 pitanja
- d) Pravila i propisi - 5 pitanja
- e) Tehnike letenja - 10 pitanja
- f) Opasne situacije i postupci u vanrednim situacijama - 10 pitanja
- g) Pružanje prve pomoći - 5 pitanja
- h) Metodologija nastave - 10 pitanja

Praktični deo

- a) Demonstracija vežbi na tlu i objašnjavanje faze uzleta i kontrolisanje paraglajdera na tlu, kontrolisani prekinuti uzlet, opsluživanje na tlu
- b) Ispit let uz izvođenje manevara u letu za brzo spuštanje od najmanje 10 m/s, sa preciznošću i tačnošću sletanja na određenoj površini 50 x 50 m po svakom kruženju za dolet
- c) Postupci u vanrednim situacijama (koji se izvode kao deo obavezne obuke S.I.V. u toku obuke, tako da se ovaj deo ispita može preskočiti)

3. Ispiti za sticanje privilegije za tandem letenje

Teorijski deo

- a) Teorija leta (zakoni aerodinamike i mehanika leta) - 10 pitanja
- b) Meteorologija - 10 pitanja
- c) Pravila i propisi - 5 pitanja
- d) Opasne situacije i postupci u vanrednim situacijama - 10 pitanja
- e) Pružanje prve pomoći - 5 pitanja

Praktični deo

- a) Probni let uz kontrolisani prekinuti uzlet sa tandem paraglajderom u fazi podignutog krila (gornje površine)
- b) Uzlet sa tandem paraglajderom, sa putnikom koji ima najmanje letačku dozvolu za paraglajder
- c) Preciznost i tačnost sletanja na određenoj površini 50 x 50 metara po svakom kruženju za dolet

4. Ispiti za sticanje privilegije za probnog pilota

Teorijski deo

- a) Teorija leta (zakoni aerodinamike i mehanika leta) - 10 pitanja

- b) Strukture i materijali - 10 pitanja
- c) Kriterijumi i metodi ispitivanja - 10 pitanja
- d) Opasne situacije i postupci u vanrednim situacijama - 10 pitanja

Praktični deo

Po jedan let na dva različita modela paraglajdera sa izvođenjem postupaka za vanredne situacije, kao na primer jednostrano preklapanje preko 50% „pun zastoј“, negativni zaokret, spiralno spuštanje preko 15 m/s (*izvodi se iznad vode*)

5. Ispiti za sticanje privilegije za akrobatsko letenje

Teorijski deo

- a) Teorija leta (zakoni aerodinamike i mehanika leta) - 10 pitanja
- b) Strukture i materijali - 5 pitanja
- c) Pravila i propisi - 5 pitanja
- d) Tehnike letenja - 10 pitanja
- e) Opasne situacije i postupci u vanrednim situacijama - 10 pitanja
- f) Pružanje prve pomoći - 5 pitanja

Praktični deo

S.I.V i akrobatski manevri u letenju: krilni zaokret, asimetrična spirala, S.A.T, negativni zaokret, vučeni let, pun zastoј, petlja. Izvedite traženi broj letova za pokazivanje akrobatskih manevara u letenju (*izvodi se nad površinom vode*).

ANEKS 4

OBRAZAC ZA PILOTOVU KNJIGU LETA ZA LETOVE LETAČKIM ZMAJEM I PARAGLAJDEROM

Pilotova knjigu leta za letove letačkim zmajem i paraglajderom omogućava pilotu koji njima leti da vodi klasičnu evidenciju o letovima koja obezbeđuje trajnu evidenciju.

Pilot koji leti na različitim kategorijama letelica mora da ima zasebne knjige leta za svaku od kategorija na kojima leti.

1. Zapisi u knjizi leta treba da se unose mastilom ili olovkom što je pre moguće posle svakog leta.

2. Knjiga leta mora da sadrži najmanje sledeće podatke za letove letačkim zmajem i paraglajderom:

a) Lični podaci:

- Ime i prezime, i
- Adresa nosioca pilotove knjige leta.

b) Za svaki let:

- Datum leta,
- Mesto i vreme uzleta i sletanja,
- Tip (tip, model, vrsta varijacije) letačkog zmaja ili paraglajdera,
- Način starta,
- Ukupno vreme leta (zaleta)
- Status u toku leta (pilot, učenik za pilota, instruktor, ispitivač)
- Svrha i misija leta
- Preletena udaljenost,
- Primedbe i verifikacija.

3. Prihvatljiva je knjiga leta standardnih dimenzija (od najmanje veličine formata A6 do formata A4) sa čvrstim umotanim i numerisanim stranicama.

ANEKS 5

OBRAZAC LETAÇKE DOZVOLE ZA LETENJE LETAÇKIM ZMAJEM

Republika e Kosovës
Republika Kosovo - Republic of Kosovo

Autoriteti i Aviacionit Civil i Kosovës
Uprava za civilno vazduhoplovstvo Kosova
Civil Aviation Authority of Kosovo

Licencë e pilotit të velorës
Dozvola pilota letačkog zmaja

Letačka dozvola za let letačkim zmajem

Lëshuar në përputhje me Rregulloren XX/2012
Izdata u skladu sa Uredbom XX/2012

Issued in Accordance with the Regulation XX/2012

	<p>Numër/Broj/Number</p> <input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>
	<p>Nënshkrimi i mbajtësit Potpis imaoča Signature of Holder</p> <input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>
<p>Emri dhe mbiemri/Ime i prezime/Name i Surname</p> <input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	
<p>Data dhe vendi i lindjes/Datum i mesto rodenja/DOB</p> <input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	
<p>Adresa/Adresa/Address</p> <input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	
<p>Nënshtetësia/Državljanstvo/Nationality</p> <input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	
<p>Data e lëshimit/Datum izdavanja/Date of Issue</p> <input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	
<p>Me autorizim/Po ovlašćenju/By Authority</p> <input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	

VLERËSIMET/OVLAŠTENJAR/RATINGS

<p>Data e lëshimit Datum Izdavanja Date of Issue</p>	<p>Nënshkrimi dhe vula Potpis i pečat Signature i Stamp</p>		
<p>Instruktor/Nastavnik/Instructor</p> <table border="1" style="width: 100%; height: 20px;"> <tr> <td style="width: 20%; text-align: center; font-size: 24px;">I</td> <td></td> </tr> </table>		I	
I			
<p>Pilot tandem/ Pilot tandema/Tandem Pilot</p> <table border="1" style="width: 100%; height: 20px;"> <tr> <td style="width: 20%; text-align: center; font-size: 24px;">D</td> <td></td> </tr> </table>		D	
D			
<p>Pilot testues/Probni pilot/Test Pilot</p> <table border="1" style="width: 100%; height: 20px;"> <tr> <td style="width: 20%; text-align: center; font-size: 24px;">T</td> <td></td> </tr> </table>		T	
T			
<p>Fluturime akrobatike/Akrobatsko letenje/Akrobatsko</p> <table border="1" style="width: 100%; height: 20px;"> <tr> <td style="width: 20%; text-align: center; font-size: 24px;">A</td> <td></td> </tr> </table>		A	
A			
<p>Vërejtje/Primedbe/Remarks</p> <div style="border: 1px solid black; height: 40px; width: 100%;"></div>			

Kjo licencë është e vlefshme vetëm me dëshminë mbi aftësinë mjekësore
Ova dozvola važi samo uz dokaz o zdravstvenoj sposobnosti
This licence is valid only with evidence of zdravstvena

Vlerësimet Ovlašćenje Rating	Vlefshme deri më Važi do Valid Until	Me autorizim Po ovlašćenju By Authority
<p>Vërejtje/Primedbe/Remarks:</p> <div style="border: 1px solid black; height: 40px; width: 100%;"></div>		